

www.e-rara.ch

Numismata summorum pontificum templi Vaticani fabricam indicantia

**Buonanni, Filippo
Lonigo, Michele**

Romae, 1700

ETH-Bibliothek Zürich

Shelf Mark: Rar 1332 q

Persistent Link: <http://dx.doi.org/10.3931/e-rara-13083>

Caput XXVI. De porticu a Paulo V. excitata.

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

tificum Romanorum munificentiam tot notis, quot monumentis perpetuò obtestaretur.

Quæ autem ista fuerint absque alia descriptione indicat Tabula subjecta, Fig. 57.
 in qua ornamenta Parastatis adjecta delineari curavimus, omniaque comprehendit sequens inscriptio supra mediam majorem portam collocata, & à Patre Paulus de Angelis de Eccl. Vat.
 Famiano Strada Societatis Jesu rerum scriptarum elegantia celeberrimo concinnata.

BASILICAM
 PRINCIPIS APOSTOLORVM
 IN HANC MOLIS AMPLITVDINEM
 MVLTIPlici ROMANORVM PONTIFICVM
 ÆDIFICATIONE PERDVCTAM
 INNOCENTIVS X. PONT. MAX.
 NOVO CÆLATVRÆ OPERE
 ORNATIS SACELLIS
 INTERIECTIS IN VTRAQVE TEMPLI ALA
 MARMOREIS COLVMNIS
 SRATO E VARIO LAPIDE
 PAVIMENTO
 MAGNIFICENTIVS TERMINAVIT.

In hoc columnarum ornatu quindecim millia nummorum impendit Innocentius; mille insuper nummos in singulis Parastatis exornandis. Ex libr. Fabricæ.

C A P U T XXVI.

De Porticu à Paulo V. excitata.

EXEUNDUM jam nobis est è Basilica, de qua fatius fuisset filere (ut ille Salust. de bello Jugurt. in princ. dixit de Carthagine) quam pauca dicere. Tot enim, ac tanta sunt ejus ornamenta; ut si singula calamo persequi velimus, pagine ipsæ ac dicendi vires deficerent. Priscorum Atheniensium mores Demosthenes suorum temporum moribus longè præferebat: *Nam publica, inquiebat, ædificia, & præsertim Tempia tam multa, tam magnifica, tam ornata nobis reliquerunt, ut quibus superarentur, nullus relictus esset locus.* Verùm palinodiam caneret, si hanc Vaticanani Templi structuram perlustraret, pauca quidem, & tenui pennicillo descripsi, ut qui Romæ non adsunt, aliquam notitiam habeant hujus operis tam immensi, tantaque admiratione digni, in quo quadringentos ferè ultrà mille integros annos Summorum Pontificum industria immensas opes certatim insumpserunt, ut Principis Apostolorum merita toti Orbi terrarum palàm ostenderent, eumque ut Cæli Custodem debito cultu in terris venerarentur.

En igitur patet antè fores Basilicæ amplissima Porticus à Paulo V. adjuncta, juxtà morem Antiquorum. Hanc Porticum Madernus non delineavit, ut Michael Angelus Bonarota præscripserat apertam, & columnis extructam, Leo Bapt. Albertus lib. 9 cap. 1. ut in Tabul. 15. 17. & 19. delineavimus, & antiquum Pantheon ostendit, sed amplis parastatis circumscriptam, inter quas quinque aditus relinquuntur in fronte, januis Basilicæ omninò respondentes, duoque alii in extremis hinc inde partibus arcuato pariete subiiciuntur. Ejus medietatem exhibet sequens Fig. 58.
 Tabul. 58. Ichnographica, in qua omnium partium mensuras numeris adjectis Lib. 15. cap. 18. indicavimus, producitur namque tota Porticus, juxtà Fontanæ observationem Fig. 59. & 60. palmis 318. & pal. 57. dilatatur. Aliis deindè in Tabulis 59. & 60. ejusdem Porticus per longum dissectæ Scenographiam, & utriusque extremitatis ingressum, ut Pauli V. pietas, ac magnificentia clariùs elucescat. Singulas ejus partes litteræ appositæ sic indicabunt:

S

In

In Tabula 59.

- AA. Januæ in mediam navim Basilicæ ingressum præbentes.
- B. Jannua, quæ Sancta dicitur, Anno Jubilæi solum aperta.
- CCC. Fenestræ Basilicam luce irradiantes.
- D. Ingressus in Porticum superiorem.
- E. Ingressus in Porticum inferiorem.
- F. Porticus pro Turri Campanaria sustinenda.
- G. Initium scalæ ad Aulam Regiam ducentis.

In Tabula verò 60.

- A. Mœnianum pro Benedictionibus.
- B. Porticus superior.
- C. Fenestræ Basilicam respicientes.
- D. Januæ Basilicæ.
- E. Porticus inferior.
- F. Primum Basilicæ Sacellum.
- G. Tectum supra Porticum.
- H. Ambulacra, & transitus ad cubicula inter muros Basilicæ.
- I. Hypæthrum, cum balaustris, supra quæ Statuæ Apostolorum.

Torrignus MS. Hypæthrum ad coronam palmos continet 57. à corona ad fornicem palmos 26. totaque simul altitudo pal. 86. Latera in ea sunt commixtis marmoribus antiquis, & 20. columnis instructa, quibus sex alias canaliculis distinctas addidit Madernus ad ornatum januarum, per quas ad navim medianam itur, annis 1618. & 1619. collocatas, suntque illæ, quæ olim parietes Basilicæ Constantinianæ sustinebant, Parastadibus, ac superjacto epitylio exornatæ. Marmorata testudinis opera Martinus Ferrabosco, ut refert Fontana, concinnavit. Torrignus tamen affirmat eorum artificem fuisse Jacobum Perusinum, eique soluta viginti scuta pro singulis decempedis. Plasticum autem opus item inauratum, quod res gesta Principum Apostolorum admiranda majestate exprimit, Joannes Baptista Riccius Novariensis composuit anno Pontificatus Pauli XV. ut Grimaldus refert, cui addidit 36. simulacra Sanctos Pontifices referentia, in laxamentis collocata, quæ inter fenestras, & fornicem interjacent circumflexa, videlicet SS. Linum, Clementem, Anaclerum, Evaristum, Alexandrum, Sixtum, Telesphorum, Hyginum, Pium, Anicetum, Soterum, Eleuterium, Victorem, Zephirinum, Cælestinum, Urbanum, Calistum, Pontianum, Anterum, Fabianum, Cornelium, Lucium, Stephanum II. Sixtum II. Dionysium, Felicem, Eutichianum, Cajum, Marcellinum, Marcellum, Eusebium, Miltiadem, Liberium, Julium, Marcum, & Silvestrum.

Lib. 4. cap. 9. Quandoquidem de plastico, seu marmorato opere, quo Porticus, exornatur nobis sermo est non injucundum erit, hic referre quonam pacto, post antiquorum usum, restitutum nobis fuerit, quod longa temporum series, ac hominum oblivio ex officinis removerat. Ejus inventorem fuisse Lazarum Bramantem affirmat Vasarus part. 3. a. pag. 39. Donatus tamen in sua Roma Joanni Utinensi, prout in ejus vita idem Vasarus enarrat part. 3. pag. 33. hoc pulchrum inventum attribuit in luculenta, elegantique enarratione, quam iisdem ejus verbis hinc infero [Julius II. inquit ille conduxerat non ignobiles artifices, operamque strenuè liberali Principi illi locaverant. Cum lumina illius ævi supervenere Raphael Sanctius Urbinas, & Michael Angelus Bonarota, ille Pictor incomparabilis, & insignis Architectus, hic Sculptor, Pictorque, & Architectus eximius. Remotis ergò cæteris Raphael, secretiores Aulas, & Conclavia, usque ad miraculum coloravit. Bonarotæ oblatum Sixti Sacellum, in quo Pontifices sacrorum cæremonias cum Patrum Senatu

Senatu obire solent, ut ejus fornicem per lunulas suspensum pictis jam parietibus appingeret. Fecitque admirabili opere. Aliquanto post, Paulo III. Pontifice, interiori fronti ejusdem Sacelli novam picturam claritatem induxit. Iconem extremi Judicii, & Christum Dominum venientem in nube majestatis expressit. Ea tempestate ignota Romanis hypogea, & concameratas cryptoporticus in antiquo Titi Cæsaris Palatio, ac Thermis Esquiliarum effoderat, insita mortalibus pervestigandi cupido; quam latens aurum accendit, aut si quid artefactum auro pretiosius celant custodes ruinæ. Apparebant parietinæ plasticis toreumatis loricatæ. Hæc porrò, quamvis tot antè sæculis sepulta, adhuc tamen vegeta, & integra vetustatem sub terra, quasi è tutò non senserant. Grotiscæ vocantur, quòd in Cryptis repertæ sunt. Erant in comitatu, & contubernio Raphaelis plurimi picturæ candidati, quos ille spe artis addiscendæ alebat; inter eos Joannes Utinensis, juvenis promptus, & sagax, traductoque ad posteros novo plasticæ invento nobilitatus. Is in Cryptas cum Magistro frequenter ventitabat, manumque Plasterum veterum commendabat assiduè. Jamque prodigiosas illas semihominum, monstrorumque figuras, & habitus rubricâ retulerat in membranas, sed materiam, qua formarentur odorari non poterat. Calci addendum aliquid constabat, fabulum, pulvisque puteolanus ruber, & paulò crassior reiciebatur. Contudit lapidem Tyburtinum: livebat calci permixtus, nec figurata lævigabat. Marmoris contusi candidum, & cribro excretum pulverem macerata cum calce subegit, ac mollivit. Hunc verò formando, lævigandoque habilem expertus, deprehendit, non alium intritæ usum fuisse veteribus plasticis. Nam ad eam diem mixtura nescio qua è gypso, calce, pice, & cera, eliquata, contritoque laterculo parietes leverant. Hoc tristi temperamento elaborabant inæquale tectorium, ut auri bracteolas superinducerent. Igitur receptum vetus, germanumque marmoratum ad Leonis X. porticus primò traductum est]. Hactenus Donatus.

Supra medium Porticus aditum Giotti Naviculam collocavit Berninus sub Alexandro VII. & in opposito arcuato intervallo, quòd Templi portæ imminet, lapideam Tabulam, in qua idem Berninus, jubente Innocentio X. insculpsit Christum Petro Claves porrigentem.

C A P U T XXVII.

De Templi Januis.

EQUINQUE Templi Januis pal. 16. & unc. 3. latitudinem habentibus, & 33. unc. 2. altitudinem, tres ex illis columnæ ex veteri albo cæruleo marmore canaliculis striatæ exornant. Fuerunt olim æneæ hæ Basilicæ fores, deinde ab Honorio I. anno 630. argenteæ, qui Pontifex, ut narrat Bibliothecarius, investivit regias Januas ingressu Ecclesiæ majores, quæ appellantur medianæ ex argento, quæ pensant. lib. noningentas septuaginta quinque. Eas postea Saraceni circa ann. 846. argento nudarunt. Sed Leo IV. anno 850. ex Anastasio iterum erexit multisque argenteis tabulis lucifuis, salutiferisque historiis sculptis decoravit, & in meliorem speciem, quàm pridem reparavit, ut omnes, qui eandem Basilicam ingredi volunt laudes Deo Omnipotenti, Sanctoque suo Præsulatu referant, exposcant, ut multa annorum suæ vitæ curricula ostendantur, qui tanti fulgoris opere tantoque pulchretudinis pondere aulam Dei argento pens. libras septuaginta ornavit]. Et Maffæus Veggius lib. 4. [Leo IV. imitatus id, quod de Templo Salomonis memoriæ proditum est, cujus portas argento utique apertas, atque Tito Imperatore post bella, quæ contra Judæos suscepit, igne succensas fuisse Egesippus scribit, hanc portam tabulis argenteis præmunivit] quàm deinceps argenteam